

SETSWANA PUOTLALELETSO YA NTLHA: PAMPIRI YA I
SETSWANA FIRST ADDITIONAL LANGUAGE: PAPER I

Nako: 2½ Diura

Maduo: 100

ELA TLHOKO

1. Pampiri e, e na le ditsebe di le 11. Tsweetswee, netefatsa gore pampiri ya gago e feletse.
2. Pampiri e, e na le dikarolo di le NNE:

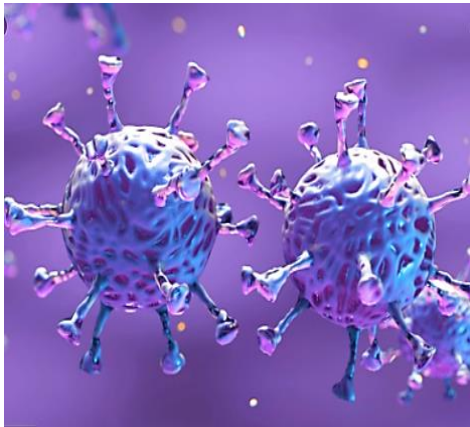
KAROLO A – Tekatlhaloganyo
KAROLO B – Tshosobanyo
KAROLO C – Maboko
KAROLO D – Thutapuo le melawana ya tiriso

Araba dipotso tsotlhe.

3. Araba dipotso tsotlhe ka Setswana, mme o dirise mopeleto le mareo a a kannweng ke lekgotla la Bosetšhaba la Puo ya Setswana.
  4. Botswerere mo mokwalong, peong ya mabaka le mo thulaganyong ya dintlha, di tlaa go tswela molemo.
  5. Botlhaswa le mokwalo o o sa buisegeng di tlaa go jela maduo.
-

KAROLO A   TEKATLHALOGANYO**POTSO 1****1.1   Buisa temana e e latelang morago o arabe dipotso.****Leroborobo la mogare wa khorona [COVID-19]**

Mogare wa khorona o ka tlwaelo o itsegeng ka COVID-19, ke mogare o monnye mme o le diphatsa tota. Mo Aforikaborwa le lefatshe ka bophara mebuso e tshwere ka thata go leka go tliša mmaba yo mo tlase ga taolo.

Khorona e tlišela le go gobatsa kelo ya go hema mo mothong. Mogare o o bonwe le go lemogwa lwantlha ka Ngwanaitseele 2019, mo toropong ya Wuhan kwa China. E rile ka Mopitlwe ngwaga e le wa 2020, mokgatlho wa boitekanelo wa lefatshe e bong WHO wa kaya le go goeletsa fa COVID-19 e le leroborobo le le wetseng lefatshe ka bophara.

Go mekgwa e e farologaneng e mogare o, o tshelanwang ka ona magareng ga batho le go itshupa ka matshwao a a rileng. Mangwe a matshwao ao a akaretsa go gotlholo go go tseneletseng, kgatelelo ya mofikela le go hemela ka fa tlase ga kgatelelo e kgolo. Ntle le matshwao a a fa godimo a, motho a ka itemogela letsapa le tseneletseng, diso go anama le lelengwana, mesifa ya mmele e e botlhokotlhoko le tatlhegelo ya monko mo molwetseng.

Bolwetse jo bo aname Aforikaborwa le lefatshe ka bophara mme bo tsentse mebuso tsebetsebe le go e tlhokisa boroko. Mafapha a boitekanelo a tshwere ka thata letsatsi le letsatsi go leka go tla ka maano a a farologaneng go tliša bolwetse jo ka fa tlase ga taolo. Mebuso e tlile ka mekgwa e e latelang go leka go thibela kanamo ya khorona, go tlhapa diatla ka sesepa le metsi bonnye metsotswana e le masome a le mabedi, tiriso ya sebolaya ditwatsi se se nang le tagi ya diperesente di feta masome a le supa, sekgala sa dimmitara di ka nna pedi magareng ga batho mmogo le tiriso ya sesireletsa dinko le molomo ka dinako tsotlhe.

Go dikgato dingwe gape tse motho a ka di salang morago go leka go dibela kanamo ya bolwetse jo jwa khorona di tshwana le go itshireletsa ka sekgono fa o gotlholo go tliša go phasalatsa mogare. O se ka wa itshwara matlho, dinko le molomo pele o tlhapa diatla. Tshireletso e e bonolo gape ke go latela le go obamela ditaelo tsa balefapha la pholo.

Puso le moporesidente wa Aforikaborwa ba tlile ka dikgato tse di masisi go leka ka bojotle go sireletsa setšhaba kgatlhanong le mmaba o wa bolwetse. Dingwe tsa dikgato tse di tserweng di akaretse go sa tsamaeng mo mmileng magareng ga ura ya borobongwe mo maitsoeng le ura ya botlhano mo mesong, thibelo ya thekiso ya nnotagi gotlhelele, thibelo ya thekiso ya motsoko, go sa tseneng ga dikereke, dikopano tsa sepolotiki le gore batho ba ba yang diphitlhong ba se fete

masome a le matlhano.

E le ruri puso e a supa gore fifing go tshwaranwa ka dikobo e bile ditlamelwana tsa pula di baakanngwa go sa le gale. A re se ka ra thanya lomapo lo le tsebeng bagaetsho mme re itse gore tiego e tsala tatlhago. Se maikarabelo a mongwe le mongwe go dirisa sebolaya ditwatsi le go nna re bolokesegile ka dinako tsotlhe.

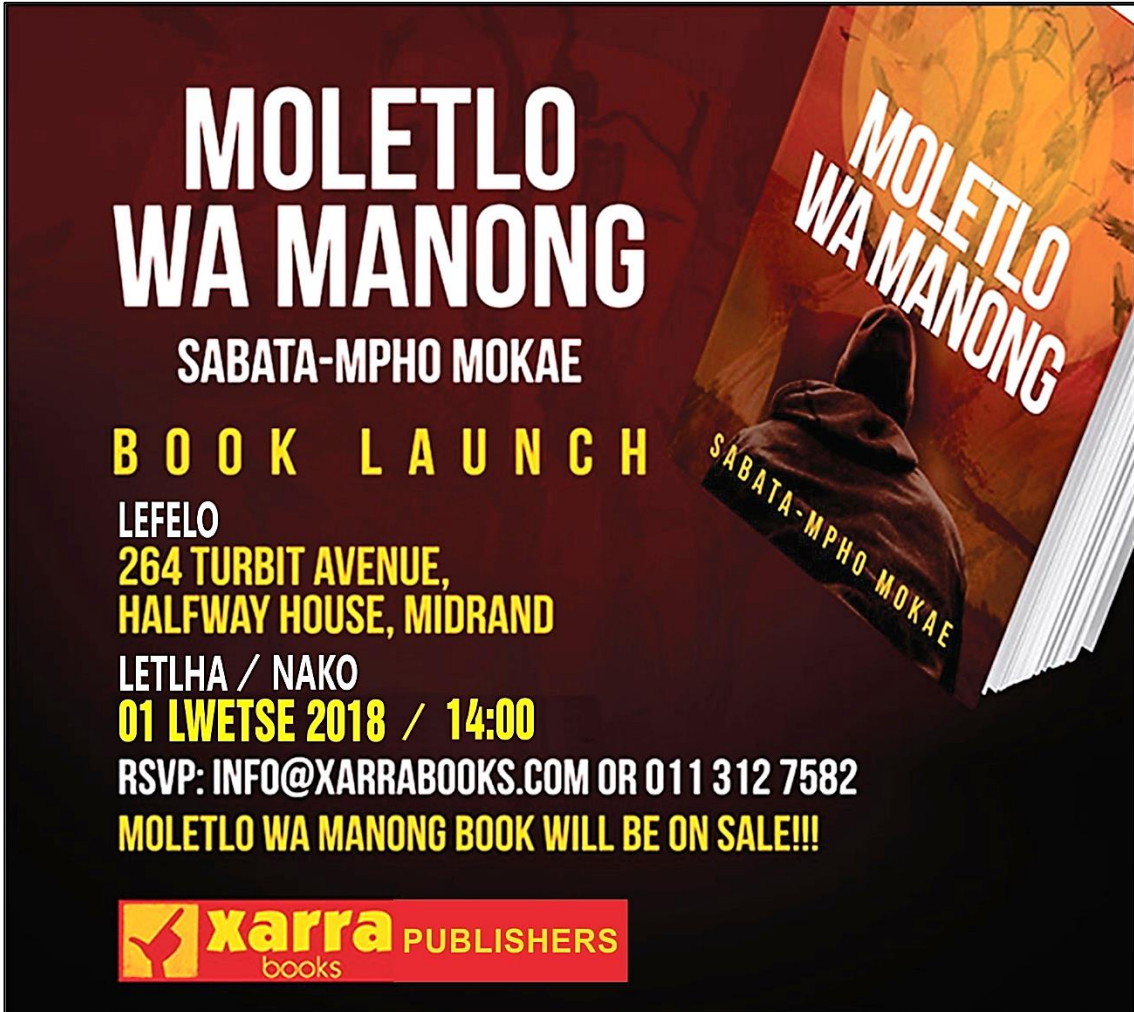

[Motswedi: inthanete]

- 1.1.1 Neela leina la mogare o go buiwang ka ona mo temaneng e. (1)
- 1.1.2 WHO ke eng go ya ka diteng tsa temana e? (1)
- 1.1.3 Mogare o go buiwang ka ona o bonwe le go lemogwa leng? (1)
- 1.1.4 Go diragetse eng ka Mopitlwe wa 2020? (2)
- 1.1.5 Fa o lebile nnotagi e anamisa jang mogare wa khorona? (2)
- 1.1.6 Naya matshwao a le mararo a motho wa mogare wa khorona. (3)
- 1.1.7 Fa o le motsadi mme wa lemoga fa mongwe wa bana ba gago a na le mogare wa khorona o ne o ka dirang? (2)
- 1.1.8 Tihalosa leele le "Go thanya lomapo lo le tsebeng". (2)
- 1.1.9 Go tewa jang fa go twe "Fifing go tshwaranwa ka dikobo"? (2)
- 1.1.10 Neela dikgato di le nne tse di masisi tse puso le moporesidente wa Aforikaborwa ba tlleng ka tsona go leka go sireletsa setšhaba kgatlhanong le COVID-19. (4)

[20]

1.2 Lebelela papatso e e latelang, mme morago o arabe dipotso.

**MOLETLO
WA MANONG**
SABATA-MPHO MOKAE

BOOK LAUNCH

LEFELO
264 TURBIT AVENUE,
HALFWAY HOUSE, MIDRAND

LETLHA / NAKO
01 LWETSE 2018 / 14:00

RSVP: INFO@XARRABOOKS.COM OR 011 312 7582

MOLETLO WA MANONG BOOK WILL BE ON SALE!!!

xarra PUBLISHERS
books

[Motswedi: inthanete]

- 1.2.1 Go bapadiwa eng mo setshwantshong se se fa godimo? Neela lebaka go sedifatsa. (2)
- 1.2.2 Goreng go dirisitswe mmala o o bonalang le ditlhakakgolo mo setshwantshong se? (2)
- 1.2.3 Neela leina la lefelo, letlha le nako e ditiragalo tsa papatso e di tlaa diragalang ka yona. (3)
- 1.2.4 Go ya ka wena a mme o bona se se bapadiwang mo setshwantshong se, se tlaa atlega? Tshegetsa ka lebaka. (2)
- 1.2.5 Neela leina la baphasalatsi ba buka e e bapadiwang e. (1)
- [10]**

30 maduo

KAROLO B**TSHOSOBANYO****POTSO 2**

Buisa tema e e fa tlase mme o e sosobanye ka dintlha **di le tlhano** ka ga **meila ya Setswana**. Palo ya mafoko a dintlha tse di sosobantsweng e nne **60–70**.

Thulaganyo mo botshelong jwa Batswana ke lehumo le ba ka se le amogweng ke ope. Botshelo jwa batswana ka kakaretso bo ikaegile mo meetlong, ditumelo dingwe le meila e e rileng. Motsetse ga a tshwanela go ja ka seatla gonne go dumelwa gore ga a phepa. Motsetse gape ga a neye batho dijo.

Setswana se itsa motho go kopa letswai bosigo, gonne Batswana ba dumela gore ba ka konopiwa ka lona. Tota le barekisi ba Batswana ga ba dumele go rekisa letswai bosigo ka ba dumela gore bomadimabe bo ka tla ba ba wela. Matlakala ga a tshwanela go lala a kgobokantswe gonne bommampipi ba ka a loa, mme botshelo ka mo lelapeng ba se ka ba tsamaya sentle. Basetsana le basadi ba ba belegang ga ba a tshwanela go ja ngati, ke sejo sa basadibagolo. Gompieno le bagolo ga ba itlhaloganye ka ntlha ya go tlola meila ya setso. Mosetsana o ne a sa tshwanela go ya kwa gabo mosimane pele a nyalwa. Mosetsana o ne a rwalelwa ditlhako, a sa ikise kwa bogadi. Basetsana ba gompieno ga ba rerwe ka ba ipagololela mogodu mo setlhareng. Go tshola ngwana o sa nyalwa e ne e le moila e bile go twe motho o wele letsele. Mosetsana o ne a sa tsamaye le mosimane yo a mo ratang mo pontsheng jaaka bana ba rona ba senyegile e bile ba leka go bontsha lorato lwa bona. Setso le meila di tshwanetse go tlhokomelwa ka di kgona go bopa botho jwa Motswana.

[Motswedi: Setswana sa kwa Lowe: J. Malao le ba bangwe]

10 maduo

KAROLO C**MABOKO****POTSO 3**

3.1 Buisa leboko le le latelang, mme morago o arabe dipotso.

1	Ke go tlisitse mo lefatsheng
2	Ke le tshokolong le tshotlegong,
3	Ke go adimela ka ke se mengatong,
4	Go fitlha o tsena kgagabong,
5	Ka e tshwara bogaleng, ka re ngwana o ntswa mpeng.
6	Ke ne ke le kobo di magetleng,
7	Ka go isa thutong ya sešwa tlihabologong,
8	Ka go kotlopišetsa ka go go kgobokanyetsa letsogong,
9	Ka bo ka ineela go ratharatha lenaong
10	Go na le gore o boe sekolong.
11	O ne o nkitsi ke le monyo o nyang marigeng.
12	Ke ne ka go itshokela, ngwanaka,
13	Ka mephato ka nna ka go tlihatlosa,
14	Ka tshepo ya gore nna kgakakgolo ga ke na mebala,
15	Mebala ke tshepile e le mo go wena,
16	Go na jaanong o khwekhwentha seeng,
17	O lebala fa ke go tsetse ka Setswana.
18	Tsona diatlanyana tse di tsofetseng tse,
19	Ona matsogonyana a a tsutsubaneng a
20	A go godisitse; a go dirile ke-a-thaisa.
21	O lebetse fa rraago a ikhuditse malobeng,
22	A bolaiwa ke serame se mo tsene marapong,
23	Serame ka ntlha ya go bapalela tsetse.
24	Ke eng kajeno ke lejwa ke mang?
25	Ka le dikala tsa modubu di setse di bonala,
26	Ke lela dikeledi tsa madi e seng tsa mathe,
27	Ka re ngwanaka nkutlwa, nkgadime, nkgotsofatse labofelo.
28	Ka re tlogela legaagaa le mahumo a lefatshe,
29	Ka tsotlhe e le mogokitla o o tlileng go dutla.
30	Ngwanaka, utlwa selemo sa me, bogolo romela motsoko,
31	Le wena o a ikatisa o tlile go tsofala,
32	Botsofe, ngwanaka, bogwera, bo a rulaganelwa.
33	Se re fa o tsamaya wa latlhela letlapa kwa morago;
34	O tsetswe ke khutsana ya mosadimogolo, ngwanaka.

[Motswedi: *Maboko a Setswana, Ngatana ya Poko*, M. K. Mothoagae]

3.1.1 Neela setlhogo sa leboko le le fa godimo le. (1)

3.1.2 Tlhalosa mafoko a mola 6 go tswa mo lebokong. (2)

- 3.1.3 Go "kotlopietsa" mo mola 8 ke go dira eng? (2)
- 3.1.4 Neela ponagalo ya poko e e tlhagelelang mo meleng 14 le 15. (2)
- 3.1.5 Neela dilo di le nne go tswa mo lebokong le, tse motsadi a kopang ngwana wa gagwe go mo direla tsona. (4)
- 3.1.6 Mmoki o kaya a tshwara eng ka fa bogaleng mo mola 5? (1)
- 3.1.7 Ke ponagalo efe e e fitlhelwang mo mola 18? Naya tlhaloso ya ponagalo eo. (2)
- 3.1.8 Mmoki o kaya eng ka mafoko a, "O lebetse fa rraago a ikhuditse malobeng"? Leba mola 21. (2)
- 3.1.9 Feleletsa seane se "Kgakakgolo ga ke na mebala ..." mo mola 14. Neela tlhaloso ya seane se o se neileng. (3)
- 3.1.10 Go ya ka wena mmoki o senola maikutlo afe mo lebokong le? (1)
- [20]**

3.2 Buisa leboko le le latelang, mme morago o arabe dipotso.

Wetsho, ke a go rata

- 1 Dumela, sethunya sa pelo ya me;
- 2 Nkalele tlhe, moseme ke o same;
- 3 Mafoko tsebeng o ke o ntshebele;
- 4 Mafoko ntho, šadi, ga a tlhakanelwe,
- 5 Ga se tlhaku le batlelwang kgakgangwe;
- 6 Ke puo e sa batleng le Mmaditsela.

- 7 Ya me pelo, mma, e batla kalafi;
- 8 Tsa me notshi di senka mo-di-rafi;
- 9 A tsona mabolela ga a bogale:
- 10 A pipinnwe sethipa go se tootso.
- 11 Ya me pitsa e fagwa go se loso,
- 12 E fagiwa ntswa go se magala.

- 13 O benya ngweding le senakangwedi;
- 14 A 'go matlho a benya le naledi,
- 15 A rua rurubele le kokobe:
- 16 Kgara ya 'go, Mmannana, botshabelo,
- 17 Kgara e ntlholelang le ditlhobaelo,
- 18 Le toro di lorwang di sa felele.

- 19 Tsa etsho kgomo di balwa ka maina;
- 20 Go balwa Tlhapadiatla le Kgwaadira,
- 21 Kgomo di kgethelwang 'gadi bo ratwa:
- 22 Nnyaa, Nnana e seng manyokenyoke,
- 23 Mantlwane ga se selo sa baratwa.

- 24 Tsa balosika dipelo di tshwaana,
- 25 Ba kgatlhwa ke ngwets' a bona, Mmannana.
- 26 Bojang kgomo di bo kgakgatha pilong,
- 27 Namanyane di ntsha tilatilana.
- 28 'Ke tlhole ke ikana tintibane!
- 29 Batho ba nteba ke ba leba matlhong!

[Motswedi: *Maboko a Setswana, Ngatana ya Poko*, M. K. Mothoagae]

- 3.2.1 Neela ponagalo ya poko e e mo mola 3 le 4. (2)
- 3.2.2 Tlhalosa sekapuo sa pheteletso se se tlhagelelang mo mola 12. (2)
- 3.2.3 Neela ponagalo ya poko mo mola 8. (2)
- 3.2.4 Neela morumo wa temana ya **boraro** mo lebokong le. (2)
- 3.2.5 Go bokiwa mang tota mo lebokong le? (2)

[10]

KAROLO D THUTAPUO LE MELAWANA YA TIRISO**POTSO 4****4.1 Buisa temana e morago o arabe dipotso tse di e latelang.**

MmaMosidi a boela kwa mosadimogolong yo o kileng a re o tlaa bona se a se senkang, e setse e le dingwaga a sa mmone; a batla go boa fa kgorong, a fitlhela mosadimogolo e le mmu, e bile a sa tlhole a bonela kgakala; a tlhola mo mathuding a ntlo; e re maitseboa dikolo di tswa, mosetsana wa ntlo e e bapileng le **ya gagwe**, a mo direle motogonyana, e nne go na mosadimogolo a bonang sengwe se a ka se godumang; go sa nneng jalo, mongwe yo o pelotlhomogi a tlhole a tlile go mo direla dijonyana le go feela ntlo, gore e re mosetsana a boa kwa sekolong, a apeye tsa maitseboa fela.

Mme le fa go ntse jalo, o ne a sa lebale motho yo o kileng a mmona; a sa mo gakologelwe ka tshobotsi kgotsa ka lentswe; a mo utlwa ka ... ke tlaa re ka eng? E re o fitlha a ba a go bolelela gore o kopanye nao kae.

Ya re MmaMosidi a sa ntse a tla a eme ka dinao a re: "Dumela, mosadi wa mmatlhi. O sa akgega?" MmaMosidi a se ka a itse gore o tlaa reng. A dumela a tshogile, a gopotse gore Malebela o tlaa re morwae o sule. O ne a batlile gongwe le gongwe kwa a kileng a tsamaya gona; e bile a setse a kile a ya go bowa kwa mabitleng, ka go gopola gore motho yo a tshotseng morwae o mmolaile. Ya re e ne e le motho wa mmele a sala a le lotlhokwa. Ramosidi a mo tabogisa mo dingakeng tsa Makgowa le Bantsho, ga se ka ga thusa sepe.

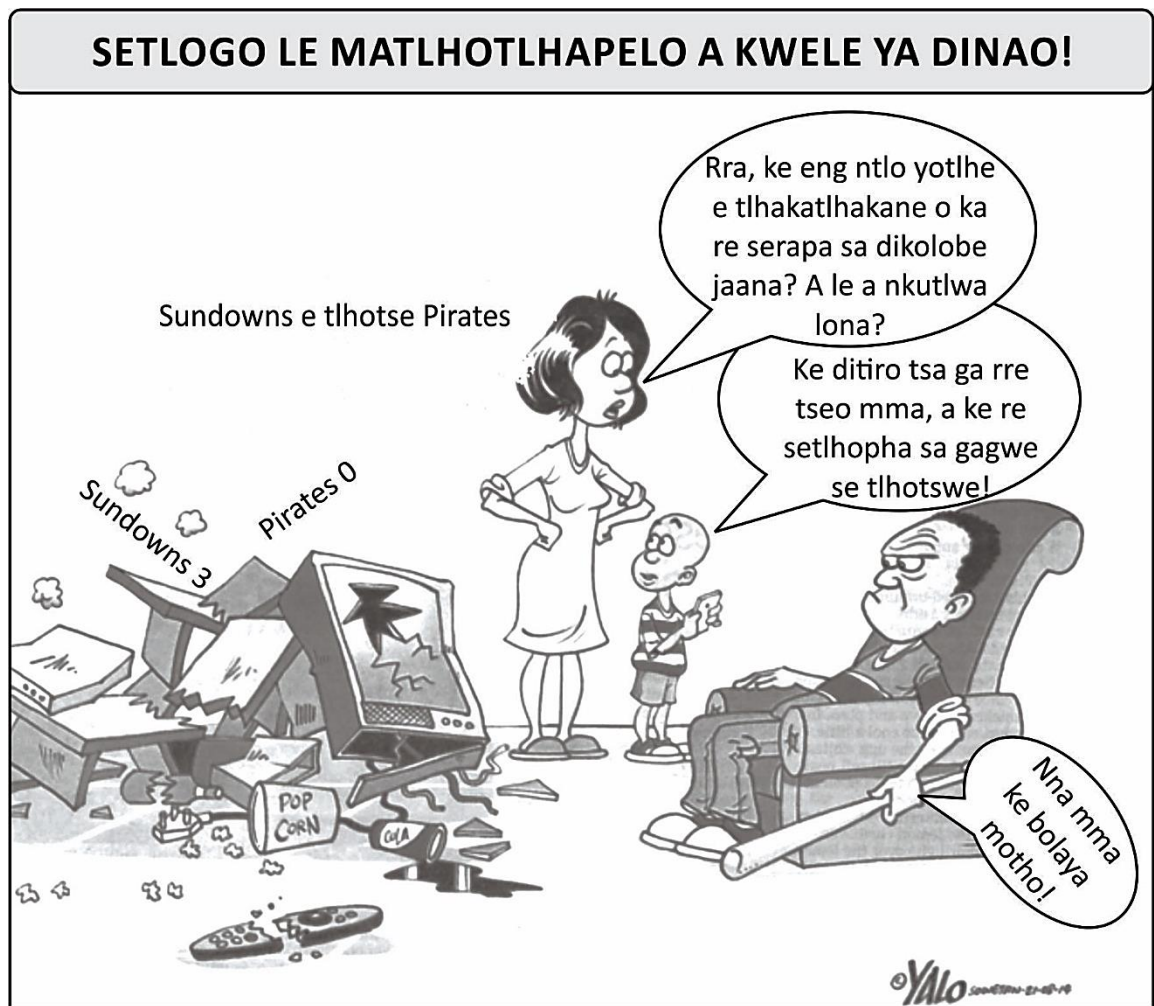
[Motswedi: *Omphile Umphi Modise*, D. P. S. Monyaise]

- 4.1.1 Neela maina a dikarolopuo tse di thaletsweng mo nopolong e. (2)
- 4.1.2 Neela makaelagongwe a mafoko a a latelang go tswa mo temaneng:
- (a) Pelotlhomogi (1)
- (b) Senkang (1)
- 4.1.3 Nopola mabotsi a le mabedi go tswa mo temaneng e e fa godimo. (2)
- 4.1.4 Dirisa lerui **ya gagwe** mola 4 mo polelong e o e itlhametseng (1)
- 4.1.5 Tlhalosa polelo e: "A fitlhela mosadimogolo e le mmu." (2)
- 4.1.6 Dirisa lefoko **batla** mo polelong jaaka lediritota. (2)
- 4.1.7 Dirisa lefoko **lentswe** go supa bokao jo bo farologaneng le jwa temana. (2)
- 4.1.8 Naya lelatodi la lefoko **gopola** go tswa mo temaneng. (1)
- 4.1.9 Polelo e e latelang e mo modirisong ofe:

Ramosidi a mo tabogisa mo dingakeng tsa Makgowa le Bantsho. (1)

[15]

4.2 Sekaseka khathunu e e fa tlase, mme morago o arabe dipotso tse di latelang.

[Sowetan, 21/08/2014:14]

4.2.1 Siamisa polelo e e latelang.

Setlogo le matlhotlhapelo a kwele ya dinao.

(2)

4.2.2 Sekaseka khathunu e, mme morago o tlhalose se se diragalang mo go yona.

(2)

4.2.3 Lebelela palo ya batho ba ba tlhagelelang mo khathunung e, mme o bope polelo e e nang le **letlhaodi la palo**.

(2)

4.2.4 Kwala polelo e e latelang mo tirweng, simolola ka leina **Pirates**:

Sundowns e tlhotse Pirates.

(2)

4.2.5 Sefatlhego sa monna yo, se senola maikutlo afe?

(1)

4.2.6 Nopola letlhophileakaretsi go tswa mo khathunung.

(1)

4.2.7 Ntsha lesupi mo khathunung e, mme o le dirise mo polelong e o e itlhametseng.

(2)

4.2.8 Go lebega ngwana yo o mo khathung a tshogile, a se ke ntlha kgotsa kakanyo. Tshegetsa ka lebaka. (1)

4.2.9 Kwala leinagoboka le le tlhagelelang mo khathunung e. (1)

4.2.10 Neela bontsi jwa lefoko motho. (1)
[15]

30 maduo

Maduo otlhe: 100